Lausunto 23.10.2023

Sivistysvaliokunnalle

Viite: Asiantuntijapyyntönne 12.10.2023

Asia: Lausuntopyyntö HE 60/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain muuttamisesta

Lausuntoa pyydetään opiskelun ja koulutuksen näkökulmasta.

Suomen Opiskelija-Allianssi - OSKU ry kiittää sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua otsikossa mainittuun hallituksen esitykseen liittyen ja lausuu kunnioittaen seuraavaa:

OSKU huomauttaa, että nuoren kuntoutusrahan ja ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavan kuntoutusrahan kuntoutusrahaa korkeampi taso on perusteltu niiden säädösvaiheessa hyvin; tavoitteena on aidosti kuntouttaa nuoret henkilöt työelämään työkyvyttömyyseläkkeen sijaan. *Nuorten kuntoutusraha on aikanaan korotettu takuueläkkeen tasolle, jotta työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen sijaan edistettäisiin työelämään siirtymistä kuntoutumisen kautta. Nuoren kuntoutusrahan vähimmäismäärän jäädessä takuueläkkeen tason alle, työkyvyttömyyseläkettä saavien nuorten lukumäärä voi kasvaa, mikä heikentää myös työllisyyskehitystä. (HE 216/2016 vp, s. 5—6).*

Emme voi kannattaa heikennyksiä heikoimmassa asemassa oleviin nuoriin. Esityksessä on suoraan todettu, että muutoksen tavoite on valtion menojen tasapainotus, eikä rakenteellinen tarkoituksenmukainen muutos. Erityisesti nuoren kuntoutusraha edellyttää painavia perusteita, diagnoosia sairaudesta tai vammasta sekä KHOPS-suunnitelmaa hyvinvointialueen kanssa. Mikäli esitys sellaisenaan toteutuu, tipahtaa etuuden taso työttömyyspäivärahan tasolle ja kannustaa enemmän hakeutumaan pysyvälle sairaskyvyttömyyseläkkeelle kuin sitoutumaan kuntoutukseen. Esitysluonnoksessa on myös tunnistettu, että useilla nuorilla henkilöillä voi täyttyä samaan aikaan kuntoutusrahan ja sairaskyvyttömyyseläkkeen kriteerit.

Esityksen vaikutusarvioinneissa todetaan myös, että *Heikennykset rahaetuuden tasossa voivat vaikuttaa heikentävästi asiakkaan motivaatioon osallistua kuntoutukseen. Heikennykset voivat vaikuttaa asiakkaan toimeentuloon. Asiakkaalla ei ole laissa säädettyä velvollisuutta osallistua Kansaneläkelaitoksen ammatilliseen kuntoutukseen, joten heikennykset kuntoutuksen ajalta maksettavan rahaetuuden tasoon voivat lisätä haluttomuutta osallistua kuntoutukseen. Heikentynyt rahaetuuden taso voi laskeneen motivaation ohella vähentää kuntoutujan sitoutumista ammatilliseen kuntoutukseen, joka on usein pitkäkestoista. Välillisesti haluttomuus osallistua kuntoutukseen vaikuttaa asiakkaan mahdollisuuksiin siirtyä tai palata työelämään, mikä voi vaikuttaa työllisyystavoitteisiin negatiivisesti.*

OSKUlle on ensiarvoisen tärkeää, että jokaisella ihmisellä on oikeus ja mahdollisuus opiskella itselleen mielekäs ammatti ja päästä osaksi työelämää. Kaikilla ei ole samanlaisia lähtökohtia, vaan erilaiset sairaudet ja vammat hankaloittavat konkreettisesti jokapäiväistä elämää tuoden stressiä omasta toimeentulosta ja tulevaisuudesta. Kuntoutusrahojen tavoite on turvata

henkilön toimeentulo ja mahdollistaa keskittyminen opintoihin ja työelämään, kun taas useammat muut etuudet ovat passivoivampia eivätkä edes mahdollista samaan aikaan opintojen suoritusta ja työn tekemistä. KELAn mukaan nuoren kuntoutusrahan saajista yli 90 % on mielenterveyden tai käyttäytymisen häiriö taustalla, ja on ilmeistä, että mielenterveyshaasteiden ja jaksamisen ongelmien lisääntyessä ne heijastuvat myös suoriutumiseen opinnoissa ja työelämässä.

Haluamme nostaa esiin, että paremmat tukipalvelut ammatillisissa oppilaitoksissa ehkäisisivät sitä, että useampi nuori saisi ajoissa apua juuri mielenterveyden ongelmiin eivätkä ne ehtisi pahentua niin paljoa, että useampi joutuu hakeutumaan nuoren kuntoutusrahan tai ammatillisen kuntoutuksesta maksettavan kuntoutusrahan piiriin. **AMIS2022-tutkimuksen vastanneista vain 24 % kertoo saaneensa apua opiskelijaterveydenhuollosta ongelmiinsa. Ainoastaan 54 % sanoo olevansa onnellisia, kun vuonna 2018 vastaava luku oli 81 %.** On selvää, että lisääntyneet ongelmat ja samalla heikentyneet mahdollisuudet saada apua omasta oppilaitoksesta johtavat opiskelu- ja työkuntoisuuden laskuun. OSKU pitää täysin vääränä kehityssuuntaa, jossa lähdetään leikkaamaan jo ennestään huonosti voivilta nuorilta, kun on tiedossa, että leikkauksilla on työllisyyteen negatiivisia vaikutuksia sekä ne lisäävät asumis- ja toimeentulotukimenoja.

OSKU on siitä samaa mieltä, että tukimuotoja tulisi selkeyttää ja yhdenmukaistaa nii, että ne ovat selkeämpiä, saavutettavampia ja tarkoituksenmukaisia. Tämä ei kuitenkaan voi tapahtua niin, että yksittäistä tukimuotoa tiputetaan alemmaksi, vaan tarvitaan laajempaa rakenteellista uudistusta sosiaaliturvaan. Uudistuksessa tulisi huomioida henkilöiden yksilölliset tilanteet ja tarpeet, ja mahdollistaa omien unelmien ja urahaaveiden toteutuminen kuitenkin perustuslainkin mukainen riittävä taloudellinen turva. Esitysluonnoksessa on viitattu myös opintojen osalta nuoren kuntoutusrahan huomattavasti suurempaa tasoa opintorahaan nähden. Katsomme, että syytä olisikin nostaa opintotuen taso kohtuulliselle tasolle eikä pohtia, miten muita etuuksia voidaan tiputtaa alaspäin. Haluamme myös huomauttaa, että kuntoutusrahan tavoite on juuri varmistaa mahdollisuus keskittyä opintoihin, kun toimintakyky on alhaisempi, lähtökohtaisesti opintorahalla olevilla on paremmat mahdollisuudet tehdä töitä jossain määrin samaan aikaan.

Helsingissä 23.10.2023

Suomen Opiskelija-Allianssi – OSKU ry

Venla Tilli
puheenjohtaja

Eemeli Rajala
pääsihteeri

Lisätietoja:
- edunvalvonnan koordinaattori Emma Holsti, emma.holsti@osku.info, 0404108814